

Enskild motion

Motion till riksdagen 2015/16:2716

av Finn Bengtsson (M)

Ökat inslag av personval

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av vallagen för att kunna föreslå ett ökat inslag av personval och tillkännager detta för regeringen.

Bakgrund

Stödet för det politiska partiväsendet i Sverige är starkt förankrat i vallagen (SFS 2005:837). Starka partier har naturligtvis vissa fördelar, men starka politiker är ännu viktigare för demokratin.

Ytterst byggs partierna upp av engagerade medlemmar av vilka några anförtros att representera partiet i allmänna val. Den urvalsprocess som plockar ut vilka medlemmar som får representera ett parti på dess valsedlar, och hur dessa inbördes rangordnas på valsedeln, skiftar betydligt mellan olika partier och inom partier mellan olika valdistrikt.

Eftersom det är de enskilda kandidaterna som i grunden utgör de politiker som vi väljer vid allmänna val, föreligger här ett visst rättviseproblem för hur enskilda kandidater kan selekteras fram mellan och inom partier beroende på för vilket parti och i vilket partidistrikt som kandidaten är verksam. I synnerhet om önskemålet att inte bara partierna utan väljarna direkt ska få utse sina folkvalda, hämmas den direkta demokratin av de skiftande möjligheter som idag föreligger för att väljarna ska kunna utse de mest föredragna kandidaterna på ett likartat sätt, oberoende av vilket parti de önskar rösta på eller vilken valkrets de råkar tillhöra.

Därtill bör påpekas att många väljare föredrar att välja en individ framför ett parti, en möjlighet som idag i praktiken är ytterst begränsad i de flesta fall efter det att de för val registrerade partierna först har nominerat sina respektive kandidater på valsedlarna i varje valdistrikt. Att detta inte fungerar idag påvisas exempelvis av att endast någon handfull riksdagsledamöter av 349 blivit invalda i riksdagen efter att väljare aktivt har kryssat dem på valsedlarna.

Med ett ökat antal personvalda till exempelvis riksdagen jämfört med idag, ökar det personliga ansvaret för varje sådan kandidat som blivit invald gentemot sina väljare. För stora partier kommer en positiv förändring med krav på minst 5 % av rösterna mot nu gällande minst 8 % för personvalet, som kommande förslag till ändring i grundlagen innebär, sannolikt endast att marginellt öka antalet personvalda i dessa partier efter grundlagsändringen är genomförd. Kompletterande förändringar är därför välkomna enligt oss som vill öka inslaget av personval ytterligare genom ändringar i vallagen.

Vid ett allmänt val utgör nämligen väljarna, som är bärarna av demokratin, en betydligt större andel av de i befolkningen som förväntas lägga sin röst på ett visst parti jämfört med dem som har möjlighet att påverka partiets rangordning av kandidater. En förskjutning mot ökade möjligheter att framgångsrikt kunna erbjuda väljarna att lättare välja sina föredragna kandidater direkt vid allmänna val, det vill säga förslag för ytterligare stöd för personval, är sammantaget därför mycket välkommet ur demokratisk synvinkel.

Jag föreslog i en motion en översyn av vallagen i syfte att göra en ytterligare förändring som enligt mig sannolikt ger ett påtagligt ökat inslag av möjligheten till personval framför enbart partival till riksdagen. Utskottet föreslår dock avslag på denna begäran. Men med tillkomsten av den så kallade Decemberöverenskommelsen blir behovet att ökat inslag av personval ännu mera motiverat att framföra, varför jag vill att utskottet även beaktar denna nya förutsättning inför definitivt beslut om ställningstagande till den tidigare likaväl som den nu aktuella motionen.

Motivering

Det aktuella förslaget ska alltså ses som ett möjligt komplement till den ordning som gäller för personval idag, givet den situation som grundlagen föreskriver om en ökad betydelse för riksdagens makt när regeringsmakten förefaller svagare än på länge. Mitt kompletterande förslag går därför ut på följande i syfte att stärka riksdagens makt, inte utifrån partiernas ställning utan utifrån väljarnas möjlighet att påverka vilka individer de vill se som sina representanter:

1. Kandidaterna är fortfarande medlemmar i och därmed representerar olika partier som fyller kraven för att vara registrerade för deltagande i allmänna val.
2. Kandidaten ska dock kunna välja att representera sitt parti på en valsedel uteslutande tillskapad till stöd för personval. Detta innebär att man samlar kandidater från alla registrerade partier till valsedlar där kandidatens namn och partitillhörighet framgår, men där namnen antingen växlande slumpvis eller i annan randomiserad ordning förs upp på valsedeln.
3. Det ska göras allmänt känt för väljarna att denna särskilda ”personvalsedel” kräver ett aktivt val av person med ett kryss för att den överhuvudtaget ska vara giltig.
4. Valdistriktet ska utgöras av hela Sverige.
5. För varje giltig valsedel (med en förkryssad person) ska rösten räknas det parti tillgodo som kandidaten representerar oavsett om hon eller han blir vald eller ej.
6. Principen bör vara att lika många personröster, oavsett partiets storlek, bör kunna ge upphov till ett personvalt mandat från denna personvalsedel. En översyn över nuvarande procentregler som gäller för olikstora partier på övriga valsedlar idag med en anpassning som är lämplig för den nya typen av personvalsedel är därför nödvändig.

Jag vill att riksdagen med bifall till denna motion ger regeringen detta tillkänna.

Finn Bengtsson (M)